

رابطه ویژگی‌های شخصیتی و عملکرد تحصیلی با اعتیاد به اینترنت در دانش‌آموزان پسر دوره متوسطه

تاریخ دریافت: ۹۹/۰۱/۲۱ - تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۹/۱۰

خلاصه

مقدمه: بررسی عوامل زمینه‌ساز مؤثر بر استفاده‌های اعتیادی دانش‌آموزان از اینترنت جهت کاهش این رفتار و پیامدهای آن بسیار مهم است؛ لذا هدف پژوهش حاضر تعیین رابطه ویژگی‌های شخصیتی و عملکرد تحصیلی با اعتیاد به اینترنت دانش‌آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر بیجار بود.

روش کار: روش پژوهش توصیفی از نوع همبستگی بود. جامعه آماری پژوهش حاضر را کلیه دانش‌آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهرستان بیجار در سال تحصیلی ۱۳۹۷-۱۳۹۸ تشکیل دادند. تعداد نمونه پژوهش ۳۱۰ نفر بودند که با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای تصادفی انتخاب شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه‌های اعتیاد به اینترنت یانگ (IAT)، سنجش صفات پنج‌گانه شخصیتی نئو-فرم کوتاه (NEO-FFI) و معدل دانش‌آموزان به‌عنوان ملاک عملکرد تحصیلی استفاده شد.

نتایج: بین روان‌رنجورخویی و اعتیاد به اینترنت رابطه مثبت و معنادار ($r=0/29, P<0/01$)؛ بین برونگرایی و اعتیاد به اینترنت رابطه منفی و معنادار ($r=-0/24, P<0/01$)؛ بین توافق و اعتیاد به اینترنت رابطه منفی و معنی‌دار ($r=-0/24, P<0/01$)؛ و بین وظیفه‌شناسی و اعتیاد به اینترنت رابطه منفی و معنادار ($r=0/41, P<0/01$) وجود داشت. رابطه بین گشودگی نسبت به تجربه و اعتیاد به اینترنت معنادار نبود ($r=0/06, P>0/05$). بین عملکرد تحصیلی و اعتیاد به اینترنت رابطه منفی و معنادار وجود داشت ($r=-0/12, P<0/05$). همچنین وظیفه‌شناسی ($r=-0/40, P<0/01$) به شکل منفی و روان‌رنجورخویی ($r=0/16, P<0/01$) به شکل مثبت قادر به پیش‌بینی اعتیاد به اینترنت بودند.

نتیجه‌گیری: ویژگی‌های شخصیتی دانش‌آموزان و عملکرد تحصیلی نه‌چندان موفق آن‌ها می‌توانند در گرایش آن‌ها به رفتارهای اعتیادی از جمله اعتیاد به اینترنت نقش داشته باشد.

کلمات کلیدی: اعتیاد به اینترنت، ویژگی‌های شخصیتی، عملکرد تحصیلی، دانش‌آموزان

ادیب معمار^۱

محسن رسولی^{۲*}

عزیزالله تاجیک اسماعیلی^۱

^۱گروه مشاوره و راهنمایی، دانشکده روان‌شناسی و علوم

تربیتی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران

^۲گروه مشاوره و راهنمایی، دانشکده روان‌شناسی و علوم

تربیتی، تهران، ایران

Email: dr.rasouli@hotmail.com

مقدمه

امروز استفاده از اینترنت در حوزه‌های وسیعی، در حال افزایش است و پیامدهای استفاده از این ابزار ارتباطی توجه پژوهشگران حوزه روانشناسی و جامعه‌شناسی را به خود معطوف کرده است. برای بسیاری از افراد اینترنت یک ابزار اطلاعاتی باورنکردنی و فرصتی غیرقابل تردید برای ارتباط اجتماعی، خودآموزی، بهبود وضعیت اقتصادی و رهایی از خجالتی بودن و بازدارنده‌های فلج‌کننده ارائه می‌کند (۱). با همه محاسنی که استفاده از اینترنت برای زندگی امروزی بشر به همراه دارد، لیکن این فناوری جدید ارتباطی، همچون یک شمشیر دو لبه می‌تواند زیان‌ها و مشکلاتی نیز داشته باشد. کاربردهای فراوان اینترنت در محیط‌های مختلف اجتماعی و علمی باعث شده که در سال‌های اخیر، پدیده‌ای تحت عنوان اعتیاد به اینترنت ظهور پیدا کند (۲). استفاده بیش‌ازحد و افراطی از اینترنت می‌تواند آسیب‌زا باشد (۳)؛ به طوری که اعتیاد به اینترنت به تدریج تبدیل به یک مسئله جدی در بهداشت عمومی در سراسر جهان شده است. در واقع اگر زمان استفاده از اینترنت کنترل نشود و به صورت افراطی از آن استفاده شود، می‌تواند منجر به اعتیاد به اینترنت^۱ شود (۴). اعتیاد به اینترنت با پیامدهای منفی هیجانی، روان‌شناختی و اجتماعی مرتبط است (۵) و همچنین می‌توان آن را به عنوان نشانه‌ای از سایر اختلالات روان‌شناختی و آشفتگی‌های هیجانی در نظر گرفت (۶). مطالعات اخیر در خصوص اعتیاد دانش‌آموزان به اینترنت حکایت از روند روبه افزایش این اعتیاد در بین دانش‌آموزان دبیرستانی دارد و قابل توجه است که مقدار آن در پسرها بیشتر از دختران گزارش شده است (۷). در تبیین رفتارهای اعتیادی عوامل درون فردی و عوامل محیطی می‌توانند به صورت مشترک نقش قابل توجه داشته باشند. یکی از عوامل فردی که جزو سازه‌های اصلی در رفتارهای اعتیادی محسوب می‌شود، ویژگی‌های شخصیتی^۲ است. ویژگی‌های شخصیتی صفات پایدار هستند که از موقعیتی به موقعیت دیگر چندان تغییر نمی‌کنند. آن‌ها گرایش‌های باثبات و

بادوام پاسخ‌دهی به شیوه یکسان به محرک‌های مختلف می‌باشند و می‌توانند، پیش‌بینی کننده رفتار فرد در موقعیت‌های مختلف باشند (۸). نظریه پنج عاملی شخصیت یکی از مطرح‌ترین نظریات پیرو رویکرد صفات است که از سوی دو روانشناس ساکن ایالات متحده به نام کاستا و مک کری در اواخر دهه ۸۰ میلادی ارائه شد. این پنج عامل اصلی عبارت‌اند از: روان‌رنجورخویی^۳، برون‌گرایی^۴، باز بودن به تجربه^۵، توافق^۶ و وجدانی بودن^۷ یا وظیفه‌شناسی (۹). اعتقاد بر این است که ویژگی‌های شخصیتی نظیر تجربه‌پذیری، وظیفه‌شناسی، برون‌گرایی، همسازي و روان‌رنجورخویی طیف وسیعی از فعالیت‌های انسان مانند میزان استفاده اشخاص از فناوری‌ها به‌ویژه اینترنت را تحت تأثیر قرار می‌دهد (۱۰)؛ به عبارتی دیگر، ویژگی‌های شخصیتی ممکن است رفتارهای اینترنتی کاربران را به‌طور قابل توجهی تحت تأثیر قرار دهد (۱۱). محققان نقش ویژگی‌های شخصیتی در بروز اعتیاد به اینترنت را مورد بررسی قرار داده‌اند که حاکی از وجود رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی با اعتیاد به اینترنت بود (۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷).

با توجه به رشد چشمگیر وسایل ارتباط جمعی و فناوری در سطح کلی جامعه و به‌ویژه تأکیدهای اخیر بر استفاده از فناوری در محیط‌های آموزشی، یکی از عواملی که در بررسی اعتیاد دانش‌آموزان به اینترنت حائز اهمیت می‌باشد، عملکرد تحصیلی^۹ است. عملکرد تحصیلی به مقدار یادگیری فرد به صورتی که توسط آزمون‌های مختلف درسی سنجیده می‌شود اشاره دارد (۱۸). با توجه به اینکه نوجوانان بیشتر وقت خود را در مدرسه و در محیط آموزشی سپری می‌کنند، بررسی نقش عملکرد و موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان در نشان دادن نحوه شکل‌گیری رفتارهای مختلف دانش‌آموزان ضروری می‌نماید. نقش عملکرد تحصیلی در اعتیاد به اینترنت در تحقیقات گذشته مورد بررسی قرار گرفته است و نتایج نشان داده‌اند که عملکرد تحصیلی بهتر با

6. Openness to experience

7. Agreeableness

8. conscientiousness

9. Academic Performance

1. internet addiction

2. Personality characteristics

3. Costa & McCrae

4. Neuroticism

5. Extraversion

آزمون از ۲۰ تا ۱۰۰ است که نمره بیشتر نشان دهنده وابستگی بیشتر به اینترنت و شدیدتر بودن مشکلاتی است که در نتیجه استفاده مفرط از اینترنت برای شخص به وجود آمده است. در مطالعه یانگ و همکاران، پایایی درونی پرسشنامه بالاتر از ۰/۹۲ ذکر شده و پایایی به روش باز آزمایی نیز معنادار گزارش شده است (۲۷). در بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی نسخه فارسی این پرسشنامه با استفاده از تحلیل عاملی به روش تحلیل مؤلفه‌های اصلی با چرخش واریماکس ۵ عامل «مشکلات اجتماعی»، «تأثیر بر عملکرد»، «فقدان کنترل»، «استفاده مرضی از چت روم» و «بی‌توجهی به وظایف شغلی و تحصیلی» شناسایی شده است. علاوه بر این، دو نوع روایی دیگر (محتوایی، همگرا) و سه نوع پایایی باز آزمایی ($r = 0.82$)، همسانی درونی ($\alpha = 0.88$) و تصنیف ($r = 0.72$) نیز برای پرسشنامه فارسی محاسبه شد که با توجه به نتایج قابل قبول بوده‌اند (۲۸).

پرسشنامه سنجش صفات پنج‌گانه شخصیتی نئو-فرم کوتاه (NEO-FFI): این ابزار توسط کاستا و مک کری در سال ۱۹۹۲ تدوین شد و یک پرسشنامه خود سنجی شخصیتی مبتنی بر مدل ۵ عاملی شخصیت است. این پرسشنامه ۵ عامل شخصیتی شامل روان آزرده گرای، برون‌گرایی، گشودگی، موافق بودن و باوجدان بودن را مورد سنجش قرار می‌دهد. برای هر عامل ۱۲ سؤال وجود دارد و هر سؤال بر حسب پاسخی که دریافت می‌کند از صفرتا چهار نمره‌گذاری می‌شود. آزمودنی بایستی برای هر سؤال یکی از جواب‌های کاملاً موافقم، موافقم، نظری ندارم (خنثی)، مخالفم و کاملاً مخالفم را انتخاب کند. در هر سؤال آزمودنی نمره صفرتا ۴ احراز می‌کند. (۲۹). ضریب آلفای کرون باخ برای این ابزار از ۰/۶۸ برای عامل موافق بودن تا ۰/۸۶ برای عامل روان آزرده گرای گزارش شده است (۳۰). در هنجاریابی نسخه ایرانی این ابزار آلفای کرون باخ برای روان آزرده گرای ۰/۸۶، برون‌گرایی، ۰/۷۳، گشودگی ۰/۵۶، موافق بودن ۰/۶۸ و باوجدان بودن ۰/۸۷ به دست آمده است (۳۱).

استفاده کمتر از اینترنت و تلفن همراه مرتبط است (۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳) البته در مواردی هم این رابطه تأیید نشد (۲۴). با استناد به مبانی نظری و پژوهشی ذکر شده، می‌توان ویژگی‌های شخصیتی و عملکرد تحصیلی را به عنوان عوامل فردی مهم در انواع اعتیاد و به خصوص اعتیاد به اینترنت در نظر گرفت. با توجه به این امر و همچنین شیوع اعتیاد به اینترنت در نوجوانان ایرانی (۲۵، ۲۶)؛ این پژوهش باهدف بررسی رابطه ویژگی‌های شخصیتی و عملکرد تحصیلی با اعتیاد به اینترنت در دانش‌آموزان پسر دوره متوسطه صورت گرفت.

روش کار

تحقیق حاضر توصیفی از نوع همبستگی بود. جامعه آماری پژوهش حاضر تمامی دانش‌آموزان پسر دبیرستان‌های دولتی (دوره دوم متوسطه) شهرستان بیجار در سال تحصیلی ۱۳۹۸-۱۳۹۷ بود که تعداد کل آن‌ها ۱۶۱۳ نفر بودند. برای برآورد حجم نمونه مورد نیاز در تحقیق حاضر از جدول مورگان و کرجسی استفاده شد؛ بر این اساس در مجموع نمونه‌ای به تعداد ۳۱۰ نفر تشکیل شد. در پژوهش حاضر از نمونه‌گیری خوشه‌ای استفاده گردید که بر این اساس از بین دبیرستان‌های سطح شهرستان بیجار دو دبیرستان را به صورت تصادفی انتخاب کرده و پرسشنامه‌ها در بین دانش‌آموزان پایه‌های اول، دوم و سوم توزیع گردید. تحلیل داده‌ها در دو بخش آمار توصیفی شامل شاخص‌های آماری فراوانی، میانگین انحراف معیار و شاخص‌های چولگی و کشیدگی و آمار استنباطی شامل ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه از نوع گام‌به‌گام و با استفاده از نرم‌افزار SPSS 24 صورت گرفت. پرسشنامه اعتیاد به اینترنت یانگ (IAT)؛ این ابزار توسط کیمبرلی یانگ در سال ۱۹۹۸ ارائه شد. پرسشنامه حاضر با ۲۰ پرسش طراحی شده و به روش لیکرت نمره‌گذاری می‌شود هر خواننده باید به هر یک از سؤالات روی مقیاس لیکرت ۵ درجه‌ای شامل «بندرت» (۱)، «گاهی اوقات» (۲)، «اغلب» (۳)، «بیشتر اوقات» (۴) و «همیشه» (۵) پاسخ بدهد. دامنه نمرات این

2. Internet Addiction Test

1. Morgan & Krejcie

جدول ۲- ویژگی‌های توصیفی معدل سال گذشته دانش

آموزان

مد	میان	درصد	فراوانی	معدل سال گذشته
		۴/۲	۱۳	۱۰-۱۲/۰۱
		۲۰	۶۲	۱۲-۱۴/۰۱
	تا ۱۶/۰۱ تا ۱۴/۰۱	۲۷/۱	۸۴	۱۴-۱۶/۰۱
۱۸	۱۶	۲۹/۴	۹۱	۱۶-۱۸/۰۱
		۱۹/۴	۶۰	۱۸-۲۰/۰۱
		۱۰۰	۳۱۰	کل

براساس جدول شماره ۳ ضریب همبستگی پیرسون برای بررسی رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی و اعتیاد به اینترنت در دانش آموزان نشان داد که بین روان‌رنجورخویی و اعتیاد به اینترنت رابطه مثبت و معنادار ($r=0.29, P<0.01$)؛ بین برون‌گرایی و اعتیاد به اینترنت رابطه منفی و معنادار ($P<0.01$)، $r=-0.24$ ؛ بین توافق و اعتیاد به اینترنت رابطه منفی و معنی‌دار ($r=-0.24, P<0.01$)؛ و بین وظیفه‌شناسی و اعتیاد به اینترنت رابطه منفی و معنادار ($r=-0.41, P<0.01$) وجود داشت. رابطه بین گشودگی نسبت به تجربه و اعتیاد به اینترنت معنادار نبود ($r=0.06, P>0.05$).

جدول ۳- ماتریس همبستگی بین ویژگی‌های شخصیتی و

اعتیاد به اینترنت

متغیر	۱	۲	۳	۴	۵	۶
۱- اعتیاد به اینترنت						
۲- روان‌رنجورخویی	۰/۲۹ ^{**}					
۳- برون‌گرایی	-۰/۳۷ ^{**}	-۰/۲۴ ^{**}				
۴- گشودگی نسبت به تجربه	۰/۰۶	-۰/۰۷	۰/۲۸ ^{**}			
۵- توافق	-۰/۲۴ ^{**}	-۰/۳۶ ^{**}	۰/۵۱ ^{**}	۰/۲۰ ^{**}		
۶- وظیفه‌شناسی	-۰/۴۱ ^{**}	-۰/۳۷ ^{**}	۰/۵۳ ^{**}	۰/۲۲ ^{**}	۰/۵۰ ^{**}	

حجم نمونه = ۳۱۰، $P<0.01$: **

با توجه به جدول شماره ۴ ضریب همبستگی اسپیرمن بین عملکرد تحصیلی و اعتیاد به اینترنت در دانش آموزان نشان‌دهنده

برای ارزیابی عملکرد تحصیلی دانش آموزان، معدل نمرات درسی سال گذشته دانش آموزان که در کارنامه تحصیلی دانش آموز قید شده است، استفاده شد. لازم به ذکر است که نمره معدل دانش آموزان از دفترداران مدارس گرفته شد.

نتایج

نتایج حاصل از یافته‌های جمعیت شناختی پژوهش حاضر نشان داد که ۲۸/۴ درصد از دانش آموزان نمونه این پژوهش در پایه اول، ۳۱/۶ درصد در پایه دوم و ۴۰ درصد از آن‌ها در پایه سوم مشغول به تحصیل بودند. ۱۸/۱ درصد از دانش آموزان در رشته ریاضی، ۳۴/۸ درصد در رشته تجربی و ۴۷/۱ درصد از آن‌ها در رشته انسانی مشغول به تحصیل بودند. ویژگی‌های توصیفی متغیرهای پژوهش در جدول شماره ۱ نمایان است.

جدول ۱- ویژگی‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی
روان‌رنجورخویی	۲۳/۲۱	۵/۶۹	۰/۱۶	-۰/۰۱
برون‌گرایی	۲۹/۳	۷/۳۲	-۰/۹۵	۰/۸۳
گشودگی نسبت به تجربه	۲۵/۴	۵/۷۲	-۰/۲۲	۰/۳۶
توافق	۲۷/۲۹	۵/۱۷	-۰/۲۰	۰/۲۰
وظیفه‌شناسی	۳۳/۸۲	۷/۶	-۰/۵۷	-۰/۰۹
اعتیاد به اینترنت	۴۰/۳	۱۳/۳	۰/۷۸	۰/۵۹

جدول شماره ۱ نشان‌دهنده میانگین، انحراف استاندارد و سایر معیارهای آمار توصیفی برای متغیرهای پژوهش می‌باشد. ارزش‌های کجی و کشیدگی نشان داد که توزیع هیچ‌یک از نمرات خارج از حالت نرمال نیست.

با توجه به جدول شماره ۲ ویژگی‌های توصیفی معدل سال گذشته دانش آموزان نشان داد که معدل ۴/۲ درصد از دانش آموزان بین ۱۰ تا ۱۲، ۲۰ درصد بین ۱۲ تا ۱۴، ۲۷/۱ درصد بین ۱۴ تا ۱۶، ۲۹/۴ درصد بین ۱۶ تا ۱۸ و ۱۹/۴ درصد بین ۱۸ تا ۲۰ بودند.

۱	مقدار ثابت	۶۴/۳	۳/۱۶	P<۰/۰۲۰/۳۵
۱	وظیفه‌شناسی	-۰/۷۱	۰/۰۹	P<۰/۰۱-۷/۷۸
۲	مقدار ثابت	۵۱/۷	۵/۲۶	P<۰/۰۱۹/۸۳
۱/۱۶	وظیفه‌شناسی	-۰/۶۰	۰/۱	P<۰/۰۱-۶/۱۹
۱/۱۶	روان‌رنجورخویی	۰/۳۹	۰/۱۳	P<۰/۰۱۲/۹۸

طبق جدول ۵ در گام اول وظیفه‌شناسی ($P<۰/۰۱$)، $P<۰/۴۰$ ، $\beta=$ به شکل منفی و در گام دوم روان‌رنجورخویی ($P<۰/۰۱$)، $\beta=۰/۱۶$ به شکل مثبت قادر به پیش‌بینی اعتیاد به اینترنت بودند. همچنین شاخص‌های تولرنس و VIF نشان‌دهنده عدم هم خطی متغیرهای پیش‌بین بود.

بحث

بر اساس یافته‌های حاصل از این تحقیق بین ویژگی شخصیتی روان‌رنجورخویی و اعتیاد به اینترنت رابطه مثبت و ویژگی‌های شخصیتی برون‌گرایی، توافق، وظیفه‌شناسی و اعتیاد به اینترنت دانش‌آموزان رابطه منفی وجود دارد. این نتایج با تحقیقات پیشین همخوانی دارد (۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷). در تبیین رابطه مثبت روان‌رنجورخویی با اعتیاد به اینترنت اشاره به دیدگاه نظری کاستا و مک کری ضروری می‌نماید. آن‌ها اعتقاد دارند افراد روان‌رنجور به دلیل ماهیت نگران، نایمن، عصبی و بسیار دل‌شوره‌ای که دارند اضطراب بیشتری را تجربه خواهند کرد. همچنین افراد روان‌رنجور به دلیل تعبیرهای منفی‌تری که از رویدادهای زندگی دارند، بیشتر خود را در معرض وقایع تنش‌زا و منفی قرار می‌دهند (۳۲)؛ بنابراین در تبیین رابطه مثبت روان‌رنجوری با اعتیاد دانش‌آموزان به اینترنت چنین می‌توان گفت که دانش‌آموزان به دلیل شرایط پرتنش دوره نوجوانی از یک‌سو و همچنین به دلیل شرایط استرس‌زای تحصیلی تحت اضطراب و تنش روانی بیشتری قرار می‌گیرند که برای کاهش اضطراب ادراک شده ممکن است به راهبردهای حل مسئله اجتنابی متوسل شوند که احتمال گرایش این دانش‌آموزان به سمت رفتارهای اعتیادی از جمله اعتیاد به اینترنت را افزایش خواهد داد. پژوهش‌های انجام شده نیز نشان می‌دهد که بین راهبردهای مقابله‌ای اجتنابی با اعتیاد به اینترنت رابطه مثبت و معناداری وجود دارد (۳۷). در تبیین رابطه منفی

رابطه منفی و معنادار بین عملکرد تحصیلی و اعتیاد به اینترنت بود ($r=-۰/۱۲$ ، $P<۰/۰۵$).

جدول ۴- همبستگی بین عملکرد تحصیلی و اعتیاد به اینترنت

متغیر پیش‌بین	متغیر ملاک	R	معنی‌داری
عملکرد	اعتیاد به	-۰/۱۲	۰/۰۴
تحصیلی	اینترنت		

در ادامه برای بررسی سهم ویژگی‌های شخصیتی و عملکرد تحصیلی در پیش‌بینی اعتیاد به اینترنت، ویژگی‌های شخصیتی (روان‌رنجورخویی، برون‌گرایی، توافق و وظیفه‌شناسی) و عملکرد تحصیلی به‌عنوان متغیر پیش‌بین و اعتیاد به اینترنت به‌عنوان متغیر ملاک وارد معادله شده و تحلیل رگرسیون به شیوه گام‌به‌گام صورت گرفت. پیش از انجام آزمون رگرسیون، استقلال خطاها با استفاده از آماره دوربین-واتسون بررسی شد. مقدار این آماره برابر با ۱/۷۴ به دست آمد که با توجه به این که این مقدار بین ۱/۵ تا ۲/۵ بود، استقلال خطاها تأیید شد. همچنین پیش‌فرض‌های خطی بودن رابطه بین متغیرها و نرمال بودن عبارت خطا مورد تأیید قرار گرفت.

در ابتدا وظیفه‌شناسی به‌عنوان قوی‌ترین پیش‌بین در این مدل توانست ۱۶ درصد از واریانس اعتیاد به اینترنت را پیش‌بینی کند. در مدل نهایی با اضافه شدن روان‌رنجورخویی به مدل میزان واریانس به ۱۸ درصد افزایش یافت. مقادیر F در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار بود. متغیرهای توافق، برون‌گرایی و عملکرد تحصیلی قادر به پیش‌بینی اعتیاد به اینترنت نبودند و از مدل حذف گردیدند.

جدول ۵- ضرایب رگرسیونی وظیفه‌شناسی و برون‌گرایی

روی اعتیاد به اینترنت		غیراستاندارد		استاندارد		تولرنس VIF	
مدل	متغیر پیش‌بین	B	خطای استاندارد	β	t	sig	

انزوای خویش برمی‌آیند که احتمال اعتیاد آن‌ها به اینترنت را افزایش می‌دهد. همچنین در بحث ارتباط منفی وظیفه‌شناسی با اعتیاد به اینترنت می‌توان گفت دانش‌آموزان وظیفه‌شناس یا باوجدان افرادی قابل‌اطمینان، مسئولیت‌پذیر و هدف‌گرا هستند. شاخص اصلی وظیفه‌شناسی، نظم درونی یا منضبط بودن است (۳۶). دیگر ویژگی‌ها، عملکرد سنجیده (احتیاط در تصمیم‌گیری) و دادن پاسخ به‌گونه‌ای مؤثر است (۳۷). همچنین وظیفه‌شناسی یکی از نیرومندترین پیش‌بینی‌کننده مجموعه‌ای از پیامدهای عملکرد آموزشی و رفتار سودمندان متقابل کاری است (۳۸)؛ لذا دانش‌آموزان باوجدان و منضبط به دنبال احساس مسئولیت در انجام تکالیف درسی و سایر مسئولیت‌های محوله به آن‌ها، وقت خالی کمتری برای استفاده از اینترنت دارند که در پیشگیری از اعتیاد به اینترنت مؤثر است. علاوه بر این، از آنجایی که انضباط و ویژگی اصلی این‌گونه دانش‌آموزان است واضح است که استفاده خود از اینترنت را نیز همانند سایر فعالیت‌هایشان منظم و برنامه‌ریزی شده انجام می‌دهند که در نتیجه با مدیریت زمان و برنامه‌ریزی مناسب مدت استفاده از اینترنت، جلوی استفاده افراطی و کنترل نشده از اینترنت را می‌گیرند. به‌طوری‌که در تحقیقات اخیر مدیریت مناسب زمان یکی از عوامل اصلی پیشگیری از اعتیاد به اینترنت گزارش شده است (۳۹). همچنین بر اساس یافته‌های حاصل از این تحقیق بین عملکرد تحصیلی و اعتیاد به اینترنت دانش‌آموزان رابطه منفی و معنی‌داری وجود نتایج حاصل با تحقیقات گذشته همخوان است (۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳)، اما با تحقیق قهرمانی و همکاران (۲۴) همخوانی ندارد. در تبیین رابطه منفی عملکرد تحصیلی با اعتیاد به اینترنت می‌توان گفت که دانش‌آموزانی که عملکرد تحصیلی پایینی دارند، اضطراب و افسردگی بیشتری نسبت به دانش‌آموزانی که عملکرد موفق تحصیلی دارند، تجربه می‌کنند. اضطراب و افسردگی حاصل از ناکامی موجب می‌شود تا این دانش‌آموزان برای فرار از احساس درماندگی و افسردگی با انحراف توجهشان از حوادث اطرافشان و با گذراندن اوقاتشان در اینترنت، راه خروجی برای کاهش احساسات منفی دریافتی‌شان بیابند که به دنبال گرایش به اینترنت و محتویات آن و با کاهش موقتی حالات منفی‌شان، تقویت شده و زمینه اعتیاد به اینترنت برای

برونگرایی با اعتیاد به اینترنت می‌توان گفت که اینترنت و شبکه‌های اجتماعی مرتبط با اینترنت به دلیل مبهم نگه‌داشتن هویت افراد، امکان برقراری رابطه با دیگران را با دریافت کمترین اضطراب محیا می‌سازد؛ به عبارت دیگر، دانش‌آموزانی که بنا به هر دلیلی همچون کمبود مهارت‌های ارتباطی، یا اعتمادبه‌نفس پایین، تمایل کمتری به فعالیت‌ها و رفتارهای اجتماعی دارند، ممکن است به‌منظور جبران احساس بی‌کفایتی اجتماعی خود و احیای عزت‌نفس اجتماعی‌شان، به‌صورت غیرمستقیم و با برقراری روابط اجتماعی مجازی به سمت شبکه‌های اجتماعی یا چت روم‌ها بروند که در نتیجه با دریافت پذیرش از سوی سایر اعضای این شبکه‌ها سبب گرایش هرچه بیشتر این دانش‌آموزان به سمت فضای مجازی شده و در نتیجه موجب بروز پدیده اعتیاد به اینترنت می‌گردد. به عبارت دیگر، فضای مجازی و شبکه‌های ارتباطی اینترنتی به دلیل پنهان نگه‌داشتن هویت افراد، اضطراب اجتماعی افراد را در برقراری روابط اجتماعی کاهش می‌دهد که خود این عامل می‌تواند رابطه مستقیمی با صرف زمان بیشتر در اینترنت توسط دانش‌آموزان داشته باشد؛ به‌طوری‌که مرور پیشینه پژوهشی نشان می‌دهد که یکی از عوامل پیش‌بین اعتیاد به اینترنت، اضطراب اجتماعی است (۳۴). در مقابل، افراد برونگرا افرادی اجتماعی هستند و به‌راحتی با دیگران ارتباط برقرار می‌کنند؛ بنابراین می‌توان برداشت کرد که این افراد کمتر دنیای مجازی اینترنت را ترجیح می‌دهند. در تبیین رابطه منفی توافق با اعتیاد دانش‌آموزان به اینترنت می‌توان گفت افرادی که از توافق‌پذیری بالایی برخوردارند، از حس همکاری بالاتری برخوردارند و این افراد اعتماد بیشتری به دیگران دارند (۳۵)؛ بنابراین، این افراد به دنبال برقراری رابطه مثبت با دیگران حس انسجام و عزت‌نفس اجتماعی‌شان بهبود می‌یابد و در نتیجه گرایش آن‌ها به رفتارهای اجتنابی همچون اعتیاد به اینترنت کاهش می‌یابد. از سوی دیگر، افرادی که نمره پایینی در بعد توافق می‌گیرند، بدبین و بی‌اعتماد هستند و با دیگران هیچ‌گونه توافق و همکاری ندارند (۳۵). لذا واضح است که چنین افرادی قادر به برقراری روابط میان‌فردی مؤثر با دیگران نخواهند بود و از آنجایی که از حس همکاری کمتری برخوردارند، انزوا و احساس تنهایی آن‌ها بیشتر است که در نتیجه با پناه بردن به فضای مجازی درصدد کاهش احساس

را در آن‌ها ایجاد کند. با توجه به مطالب گفته شده، جهت افزایش قدرت تعمیم یافته‌های تحقیق، پیشنهاد می‌شود در تحقیقات آتی به مقایسه این متغیرها در میان دختران و پسران نیز پرداخته شود تا تفاوت‌های جنسیتی نیز در ویژگی‌های شخصیتی و رابطه آن با گرایش به رفتارهای اعتیادی مورد بررسی قرار گیرد. به دلیل شیوع اعتیاد به اینترنت در میان دانش‌آموزان، پیشنهاد می‌شود در تحقیقات بعدی در این زمینه با تمرکز بر تحقیقات کیفی و پدیدارشناسی عوامل اصلی تأثیرگذار بر اعتیاد دانش‌آموزان به اینترنت با دقت و گستردگی ویژه‌ای مورد بررسی قرار گیرد. با توجه به نقش عملکرد تحصیلی در اعتیاد دانش‌آموزان به اینترنت، پیشنهاد می‌شود که در تحقیقات بعدی در این زمینه تأثیرات مستقیم و غیرمستقیم عملکرد تحصیلی بر بروز رفتارهای اعتیادی دانش‌آموزان با گستره بیشتری مورد بررسی قرار گیرد.

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر باهدف بررسی رابطه ویژگی‌های شخصیتی و عملکرد تحصیلی با اعتیاد به اینترنت در دانش‌آموزان پسر دوره متوسطه صورت گرفت. نتایج نشان داد که از بین ویژگی‌های شخصیتی، به ترتیب وظیفه‌شناسی به شکل منفی و روان‌رنجورخوبی به شکل مثبت قادر به پیش‌بینی اعتیاد به اینترنت دانش‌آموزان پژوهش حاضر بودند اما دیگر ویژگی‌های شخصیتی و عملکرد تحصیلی افراد نمونه اعتیاد به اینترنت آن‌ها را پیش‌بینی نکرد. نتایج این پژوهش می‌تواند در راستای کمک به مشاوران و نهادهای مرتبط با آموزش دانش‌آموزان مورد استفاده قرار گیرد.

تشکر و قدردانی

این پژوهش به صورت مستقل ارائه شده است. بدین وسیله نویسندگان از کلیه کسانی که در انجام این پژوهش، یاری‌رسان پژوهشگران بودند کمال و تشکر و قدردانی را دارند.

آن‌ها فراهم می‌شود. به طوری که مطالعات انجام شده در این زمینه هم نشان داده‌اند که از بین عوامل فردی و عوامل محیطی و بین فردی و عوامل اجتماعی مؤثر بر گرایش افراد به رفتارهای اعتیادی، افسردگی و عدم تحمل شکست و ناکامی بیشترین میانگین را داشتند (۴۰). بنابراین، اضطراب و افسردگی ناشی از شکست در عملکرد تحصیلی، با ایجاد احساسات منفی و استرس در دانش‌آموزان، آن‌ها را به سمت رفتارهای اعتیادی و به ویژه اعتیاد به اینترنت سوق می‌دهد که لذت آنی به فرد می‌دهد و وی را دچار بی‌خیالی و بی‌تفاوتی نسبت به مسائل روزمره می‌نماید. به طوری که در تأیید مطالب ذکر شده، بررسی‌های صورت گرفته مؤید این امر هستند که افرادی که از راهبردهای مقابله‌ای هیجان محور و اجتنابی از جمله اعتیاد استفاده می‌کنند، رهایی سریع و موقتی از استرس را تجربه می‌کنند (۱۲). با توجه به اینکه هدف پژوهش حاضر بررسی رابطه ویژگی‌های شخصیتی و عملکرد تحصیلی با اعتیاد دانش‌آموزان به اینترنت بود، نتایج حاصل از تحقیق حاضر نشان داد که ویژگی‌های شخصیتی و عملکرد تحصیلی رابطه معناداری با اعتیاد دانش‌آموزان به اینترنت دارد، بنابراین از یافته‌های تحقیق حاضر می‌توان چنین نتیجه گرفت که به دلیل قرار گرفتن دانش‌آموزان در دوران حساس نوجوانی و از آنجایی توانایی لازم برای مقابله مؤثر با رویدادهای تنش‌زا در آن‌ها به صورت پخته شکل نگرفته است، ویژگی‌های شخصیتی دانش‌آموزان و عملکرد تحصیلی نه‌چندان موفق آن‌ها با افزایش اضطراب و تنش روانی دانش‌آموزان می‌تواند در گرایش آن‌ها به رفتارهای اعتیادی از جمله اعتیاد به اینترنت نقش داشته باشد.

این تحقیق با چند محدودیت روبه‌رو بود؛ یکی از محدودیت‌های تحقیق حاضر مربوط به ابزار گردآوری اطلاعات بود که احتمال ارائه پاسخ‌های جامعه‌پسند و سودار و ابهام در جواب دهی به سؤالات در ابزاری همچون پرسشنامه بیشتر است. همچنین طولانی بودن آزمون‌ها و خستگی ناشی از آن ممکن است انگیزه و دقت پاسخگویان را هنگام خواندن و پاسخ دادن به پرسش‌ها تحت تأثیر قرار داده باشد؛ البته در این راستا محقق تلاش می‌کرد با توضیحات لازم دقت پاسخگویی و انگیزه لازم

References

- Young K, Abreu CN. Internet Addiction: A Handbook and Guide to Evaluation and Treatment. Vol. 1. Tehran: Asim; 2012.
- Moradi S, Yeganeh T, Najafi K, Abolghasemi A, Haghparast N. The Role of Cognitive Failure, Innovation and Risk-Taking in Explanation of Internet Addiction. *arumshcj*. 2017;19(2):177-88. [Persian]
- Sachdeva A, Verma R. Internet gaming addiction: A technological hazard. *Int J High Risk Behav Addict*. 2015;4(4):1-5.
- Weinstein A, Lejoyeux M. Internet addiction or excessive internet use. *Am J Drug Alcohol Abuse*. 2010;36(5):277-283.
- Shao Y, Zheng T, Wang Y, Liu L, Chen Y, Yao Y. Internet addiction detection rate among college students in the People's Republic of China: a meta-analysis. *Child Adolesc Psychiatry Ment Health*. 2018;12(1):25.
- Kratzer S, Hegerl U. Is "Internet Addiction" a disorder of its own?—a study on subjects with excessive internet use. *Psychiatr Prax*. 2008;35(2):80-83. doi: Aydemir H. Examining the Internet Addiction Levels of High School Senior Students. *J Educ Train Stud*. 2018;6(4):17-25.
- Schultz PS, Schultz ES. Theories of Personality. *seyedmohammadi*. y. Vol. 10. Virayesh; 2019.
- Wiggins JS, Trapnell PD. Personality structure: The return of the Big Five. In: *Handbook of personality psychology*. Elsevier; 1997. p. 737-765.
- Landers RN, Lounsbury JW. An investigation of Big Five and narrow personality traits in relation to Internet usage. *Comput Hum Behav*. 2006;22(2):283-293.
- Kayış AR, Satici SA, Yilmaz MF, Şimşek D, Ceyhan E, Bakioğlu F. Big five-personality trait and internet addiction: A meta-analytic review. *Comput Hum Behav*. 2016;63:35-40.
- Azizi A, Esmaeli S, Esmaeli M, Peyda N. Internet Addiction in Adolescents with HEXACO personality trait- A correlational study. *J-Nurs-Edu*. 2015;4(2):68-77. [Persian]
- Aftab R, Taghilou S, Karbalaee A, Meygouni M. The structural model of relationship between borderline personality traits, interpersonal difficulties and Internet addiction. *J Psychol Achiev*. 2017;23(2):113-36. [Persian]
- Tang J-H, Chen M-C, Yang C-Y, Chung T-Y, Lee Y-A. Personality traits, interpersonal relationships, online social support, and Facebook addiction. *Telemat Inform*. 2016;33(1):102-108.
- Khatib Zanjani N, Aghaheris M. The Comparison of five-factor NEO Personality traits in non-addiction and addiction students. *Q J Health Psychol*. 2015;4(15):75-86. [Persian]
- Wang C-W, Ho RT, Chan CL, Tse S. Exploring personality characteristics of Chinese adolescents with internet-related addictive behaviors: Trait differences for gaming addiction and social networking addiction. *Addict Behav*. 2015;42:32-35.
- Host'ovecký M, Prokop P. The relationship between internet addiction and personality traits in Slovak secondary schools students. *J Appl Math Stat Inform*. 2018;14(1):83-101.
- Seif A. *Modern Breeding Psychology: The Psychology of Learning and Education*. Tehran: Douran; 2015. [Persian]
- Abedini Y. The relationship between self-control, technology addiction and academic achievement in ADHD and normal students. *Psychoscience*. 2016;15(57):79-97. [Persian]
- Eldeleklioglu J, Vural M. Predictive effects of academic achievement, internet use duration, loneliness and shyness on internet addiction. *Hacet Üniversitesi Eğitim Fakültesi Derg*. 2013;28(28-1):141-152.
- Arbabisarjou A, Gorgich EAC, Barfroshan S, Ghoreishinia G. The Association of Internet Addiction with Academic Achievement, Emotional Intelligence and Strategies to Prevention of them from Student's Perspectives. *Int J Humanit Cult Stud IJHCS ISSN 2356-5926*. 2016;3(1):1656-66. [Persian]
- Kilic M, Avci D, Uzuncakmak T. Internet Addiction in High School Students in Turkey and Multivariate Analyses of the Underlying Factors. *J Addict Nurs*. 2016;27(1):39-46.
- Khan MA, Alvi AA, Shabbir F, Rajput TA. Effect of Internet addiction on academic performance of medical students. *J Islam Int Med Coll*. 2016;11(2):48-51.
- Ghahremani L, jafari Baghkheirati A, Nazari M. Internet Addiction and Its Effect on the Academic Achievement Students of Shiraz University of Medical Sciences: Cross-sectional Study on Addiction-driven Behaviors. *Interdiscip J Virtual Learn Med Sci*. 2020;4(1):44-51.
- Turi A, Miri M, Beheshti D, Yari E, Khodabakhshi H, Anani Sarab G. Prevalence of Internet Addiction and its relationship with anxiety, stress, and depression in intermediate students in Birjand city in 2014. *J Birjand Univ Med Sci*. 2015;22(1):67-75. [Persian]
- Lashgarara B, Taghavi Shahri M, Maheri AB, Sadeghi R. Internet addiction and general health of dormitory students of Tehran University of Medical Sciences in 2010. *J Sch Public Health Inst Public Health Res*. 2012;10(1):67-76. [Persian]
- Young KS. Internet addiction: The emergence of a new clinical disorder. *Cyberpsychol Behav*. 1998;1(3):237-244.
- Alavi S. S., Eslami M., Meracy M. R., Najafi M., Jannatifard F., Rezapour H. Psychometric properties of Young internet addiction test. *Int J Behav Sci*. 2010;4(3):183. [Persian]
- Fathi-Ashtiani A, Dastani M. *sychological tests: personality assessment and mental health*. Tehran: Be'sat; 2009. pp: 291-304. [Persian]

30. Costa PT, McCrae RR. Primary traits of Eysenck's PEN system: Three-and five-factor solutions. *J Pers Soc Psychol.* 1995;69(2):308-19.
31. Grousi Farsh M, Mehriar AH, Ghazi Tabatabaei M. The Application of the New Neo Personality Test and Analytical Investigation of its Characteristics and Factor Structure among Iranian University Students. *Humanit Al-Zahra Univ.* 2001;11(39):173-98. [Persian]
32. Abbasi-Asl R, Naderi H, Akbari A. Predicting female students' social anxiety based on their personality traits. *J Fundam Ment Health.* 2016;18(6):343-9. [Persian]
33. Chen P, Liu S, Luo L. A study on the psychological health of internet addiction disorder of college students. *Chin J Clin Psychol.* 2007;15(1):40.
34. Weinstein A, Feder LC, Rosenberg KP, Dannon P. Internet addiction disorder: Overview and controversies. In: *Behavioral addictions.* Elsevier; 2014. p. 99-117.
35. Costa PT, McCrae RR. Neo personality inventory-revised (NEO PI-R). *Psychological Assessment Resources* Odessa, FL; 1992.
36. Komaraju M, Karau SJ. The relationship between the big five personality traits and academic motivation. *Personal Individ Differ.* 2005;39(3):557-567.
37. Rolland J-P. The cross-cultural generalizability of the five-factor model of personality. In: *The five-factor model of personality across cultures.* Springer; 2002. p. 7-28.
38. Berry CM, Ones DS, Sackett PR. Interpersonal deviance, organizational deviance, and their common correlates: A review and meta-analysis. *J Appl Psychol.* 2007;92(2):410.
39. Sadati Baladehi M, Taghi Pour Javan A. The Relationship Between Internet Addiction, Social Development and Health Behaviors of High School Students in Tehran. *Iran-J-Health-Educ-Health-Promot.* 2018;6(3):222-30. [Persian]
40. Kordestani D, Farhadi A, Soleimani F. A survey of causes of the drugs abuse tendency and psychoactive drugs from viewpoint of Lorestan University of Medical Sciences Students. *Yafteh.* 2017;19(1):42-53. [Persian]

*Original Article***The relationship between personality traits and academic performance with internet addiction among secondary school boy students**

Received: 09/04/2020 - Accepted: 01/12/2021

Adib Memar¹
 Mohsen Rasouli^{2*}
 Azizullah Tajikesmaeili¹

¹ *Counseling and Guidance
 Department, Faculty of Psychology
 and Educational Sciences, Kharazmi
 University, Tehran, Iran*

² *Counseling and Guidance
 Department, Faculty of Psychology
 and Educational Sciences, Tehran,
 Iran*

Email:
 dr.rasouli@hotmail.com

Abstract

Introduction: An investigation to the predisposing factors resulting in addictive use of internet among students for eliminating such behavior and its consequences seems highly important. Hence, the purpose of the present study was to determine the relationship between personality traits and academic performance and internet addiction of high school second period students in Bijar, Iran.

Methods: The method of the study was correlational descriptive. The statistical population of the study was all male students of high school second period in Bijar in 1397-98 academic year (2018-19). The sample of the study included 310 participants selected through random cluster sampling. Young Internet Addiction Test (IAT), Revised NEO Personality Inventory (NEO-FFI), and students' average as the criterion for academic performance were all used for data collection.

Results: There was a positive and significant relationship between neuroticism and internet addiction ($r=0.29, P<0.01$), a negative and significant relationship between extraversion and internet addiction ($r=-0.24, P<0.01$), a negative and significant relationship between agreeableness and internet addiction ($r=-0.24, P<0.01$), and a negative and significant relationship between consciousness and internet addiction ($r=-0.41, P<0.01$). The findings also indicated that there was a negative and significant relationship between academic performance and internet addiction ($R=-0.12, P<0.05$). Also conscientiousness ($P = 0.01, \beta = -0.40$) in negative and neuroticism ($P < 0.01, \beta = 0.16$) were able to predict Internet addiction positively.

Conclusion: Personality traits of students and their weak academic performance play a role in addictive behaviors such as internet addiction.

Keywords: internet addiction, personality traits, academic performance, students